

Text: Barbora Tancerová
Foto: Tomáš Madeja

PREDSTAVUJEME PRACOVISKO

ĽUDIA, KTORÍ CHCÚ MENIŤ SVET K LEPŠIEMU: ÚSTAV VEREJNEJ POLITIKY FSEV UK

Namaľovali na Hlavnej stanici v Bratislave na zem veľké cigarety a šípky k odpadkovým košom. V rozvrhu majú učebňu v budove Národnej banky Slovenska. Zavesili svoje videá do trolejbusov v Bratislave a znížili množstvo odpadkov v bratislavskej IKEA a na Štrkovci. Majú vlastný podcast – Verejne o politike. Ale tiež pripravili kultúrnu stratégiu pre Bratislavský samosprávny kraj alebo protikorupčný benchmarkingový dotazník pre starostov. Vitajte na Ústave verejnej politiky Fakulty sociálnych a ekonomických vied UK.

Chodby Fakulty sociálnych a ekonomických vied UK sú v tomto semestri tiché, väčšina študijných programov beží dištančne. Ústav verejnej politiky sa však snažil aj počas oranžových fáz COVID semaforu učiť prezenčne a s riaditeľkou ústavu, profesorkou Emíliou Sičákovou-Beblavou sa stretávam v priestoroch ústavu na druhom poschodí FSEV-kárskej budovy. FSEV ako najmladšia fakulta UK nie je rozdelená na katedry, ale od začiatku budovala ústavy. Ústav verejnej politiky je súčasťou fakulty od jej vzniku v r. 2002. Dovtedy takýto študijný program na Slovensku neexistoval, dodnes je jediným pracoviskom svojho druhu u nás. V zahraničí však boli podobné programy zamerané na public policy v tom čase už riadne etablované. „Nevymýšľali sme nič nové, len sme to adaptovali na potreby na Slovensku“ hovorí profesorka Sičáková-Beblavá. „Keď sme program vytvárali, boli sme prepojení s inštitúciami v zahraničí, ktoré už takéto programy vytvorené mali. Vďaka zdrojom z projektu, ktorý sme na začiatku mali z holandskej ambasády, sa nám podarilo získať prvých troch expertov z USA a Kanady, ktorí nám pomohli postaviť náš študijný program tak, aby reflektoval medzinárodné štandardy v odbore verejná politika.“

Vzdelávanie v západnom štýle

Od začiatku bolo pracovisko zamerané multidisciplinárne, na verejnú politiku sa pozerajú z pohľadu viacerých vedných odborov. „Naši študenti preberajú

politologické aspekty verejnej politiky, ale rovnako tak aj ekonomické, sociologické a právne. Toto všetko ich čaká v prvom ročníku, neskôr idú v jednotlivých aspektoch viac do hĺbky,“ hovorí profesorka Sičáková-Beblavá. Ústav poskytuje magisterské a doktorandské štúdium, prihlásiť sa môžu bakalári z akýchkoľvek odborov. Dostanú šancu zažiť zaujímavé vzdelávanie, ktoré bude s veľkou pravdepodobnosťou iné ako to, ktoré mali na bakalárskom stupni. „Tým, že sme mali od začiatku napojenie na anglosaské a škandinávské univerzity, veľa sme prevzali aj z ich didaktiky, nielen zo skladby študijného programu. Naša didaktika je iná ako je tradičné učenie na Slovensku,“ hovorí profesorka Sičáková-Beblavá.

Ako teda vyzerá? „U nás sa v princípe neučí frontálne. Typickým prvkom je koprodukcija, spolupráca. To, ako to robiť didakticky zaujímavo a účinne, sa spolu učíme v rámci nášho interného vzdelávacieho programu účinného učenia. Každý rok máme niekoľko interných školení o interaktivite. Veľa pracujeme v skupinách - dokonca aj keď sme boli online, prvé, čo sme si vyžiadali, bolo školenie na prácu v skupinách v MS Teams. Naši študenti nemohli spať na online výučbe.“ Študenti sa učia cez prípadové štúdie, vypracúvajú množstvo zadaní. Pred pandémiou ich zvykli brávať do divadla a fungoval tiež „Public Policy Book Club,“ kde spoločne čítali odborné knihy a debatovali o nich, často aj za účasti hostí z iných vedných odborov. Pandémia našťastie nezastavila podcast Verejne o politike, kde vyučujúci a ich hostia diskutujú o rôznych konceptoch verejnej správy. Nezastavila ani vydávanie nášho štvrťročníka, *Public Policy News*, prostredníctvom ktorého komunikujeme nielen s našimi študentmi, ale aj s alumni a tými, ktorých verejná politika zaujíma. Je zavesený na blogu denníka SME a teda naozaj dostupný v podstate každému.

Účast odborníkov z praxe

Na Ústave verejnej politiky pozývajú na prednášky a diskusie aj odborníkov z praxe. „Verejná politika sa nedá učiť len úplne teoreticky. Pre študentov je inšpiratívne stretnúť analytikov alebo manažérov z verejnej správy, primátorku či poslankyňu NR SR, ktorí už majú za sebou tvorbu nejakej stratégie, vedia ju predstaviť, vysvetliť mechanizmus jej presadzovania v praxi. Nedávno sa tiež vrátila partia našich študentov zo Štrasburgu, kde boli na pozvanie europoslancu Vladimíra Bilčíka, pred pandémiou sme plánovali exkurziu

v prezidentskom paláci. Pre reflexiu spoločnosti chodíme raz do roka spolu do divadla. Predmet Hospodárska politika sa vyučuje v budove Národnej banky Slovenska, vďaka spolupráci s viceguvernérom NBS Ludovítom Ódorom, Právne aspekty verejnej politiky prednáša docent Marián Giba z Právnickej fakulty,“ hovorí profesorka Sičáková-Beblavá.

Do koša, nie na zem!

Aj veda a výskum na Ústave verejnej politiky sú úzko prepojené s praxou a výsledky sú viditeľné vo verejnom priestore. Zásahu na tom má aj behaviorálny tím ústavu, ktorý sa zameriava na intervencie vo verejnej správe. Čo si pod tým môžeme predstaviť? Napríklad namaľované cigarety na chodníku. V r. 2016 študentka FSEV Nikola Bobčíková v rámci diplomovej práce namaľovala na bratislavskej Hlavnej stanici na chodníky značky, ktoré fajčiarov navigovali prejsť z priestranstva pred stanicou na miesto vyhradené pre fajčiarov. Kým predtým fajčilo v zakázaných zónach 17 percent fajčiarov, po tom, ako ich značky „postrčili“ smerom k fajčiarskej zóne, ich počet klesol na štyri percentá. Podobné „postrčenia“ behaviorálny tím dizajnuje na rôzne iné situácie, v ktorých je žiaduce ľudí usmerniť, aby dodržiavali nejaké opatrenie alebo znížili nežiaduce správanie. Napríklad aby nehádzali na zastávkach MHD ohorky z cigariet na zem, ale do koša. Behaviorálny tím FSEV túto zimu v spolupráci s mestskou časťou Bratislava - Nové mesto umiestnil na frekventovanej zastávke Račianske mýto smetný kôš na „špaky.“ Vhodením ohorku ľudia mohli vyjadriť svoj názor na rôzne témy. Napríklad zodpovedať otázku, či plánujú prestať od nového roka fajčiť - Áno alebo Nie. Výskumníci potom zmerali, či sa znížil počet ohorkov hodených rovno na zem. „Behaviorálne stratégie sú často lacný a účinný spôsob, ako motivovať ľudí, aby sa zodpovedne správali. Snažíme sa zároveň zmerať, či ľudia na to reagujú – ak sa napríklad odpad znížil, možno by sa aj iným samosprávam oplatilo investovať do podobných košov, prípadne si pozvať odborníkov, aby im pomohli nastaviť iný experiment pre oblasť, kde majú problém,“ hovorí profesorka Sičáková-Beblavá. V tomto konkrétnom prípade experiment ukázal, že na Račianskom mýte kôš na fajčiarov nezabral, za čo zrejme mohla aj pandémia, nosenie rúšok či chladné počasie. Podobný, umiestnený v Prievidzi na autobusovej stanici, kde ľudia mohli hlasovať za klub,

ktorému fandia, však priniesol výrazný úbytok ohorkov na zemi.

Vyšší výber daní, menej čiernych pasažierov

Nejde len o relatívne drobnosti ako smeti na verejných priestranstvách. Behaviorálny tím rieši aj projekty, kde vidieť napríklad priame finančné benefity pre verejné inštitúcie. Zvýšili výnos z poplatkov za odpad v meste Prievidza. V spolupráci s magistrátom mesta Bratislava pripravil videá so vozidiel MHD, v ktorých ľudí na to, nabádal necestovať načierno. Zároveň sa v spolupráci s týmto magistrátom pomocou behaviorálnej intervencie pokúsili o vyšší výnos z dane z nehnuteľnosti. Meranie účinnosti ukázalo pozitívne výsledky. Momentálne pripravujú manuál, ktorý by mal ešte viac pomôcť platiteľom daní načas a správne zaplatiť danú daň. Na dizajne behaviorálnych experimentov sa podieľajú aj študenti, ktorých to baví a naplňa. Na ústave majú kurz Behaviorálna verejná politika a v rámci neho študenti a študentky pripravujú vlastný dizajn behaviorálnej intervencie. V lete sa zapojili do spoločnej aktivity so Seesame a Envi-pack, kedy sa pokúsili znížiť odpadky na Štrkoveckom jazere a v Ivanke pri Dunaji. Študenti tak sami zažili, že teoreticky naplánovaná behaviorálna intervencia reálne ovplyvnila spoločnosť.

Konkrétne zlepšenia pre život

Ústav verejnej politiky tiež pre verejné inštitúcie ponúka tvorbu analýz a stratégií. Vypracovali napríklad sociálny plán pre Karlovu ves alebo návrh kultúrnej stratégie pre Bratislavský samosprávny kraj. V spolupráci s Radou Európy sa minulý rok tím odborníkov ústavu pod vedením dr. Slobodu pozrel na potreby vzdelávania v miestnej samospráve. Tento rok spolu s Radou Európy a a Transparency International Slovensko vytvárajú „Corruption Score Card“, nástroj, ktorým sa meria korupcia na miestnej úrovni a etika lokálnych aktérov. Profesorka Sičáková-Beblavá zároveň vysvetľuje, že oni sami môžu len ponúknuť riešenia, ale rozhodujú aktéri verejnej politiky. „*My ako výskumníci vieme zanalyzovať situáciu, a navrhnúť riešenia na zlepšenie. Ukážeme, aké sú možnosti. Je potom už na starostovi, primátorke alebo poslancoch, ako sa rozhodnú. Ale v každom prípade aj pre nás a našich študentov a študentky je to skvelá skúsenosť – robiť výskum, ktorý potom môže mať reálny dopad na*

život ľudí. Snažíme sa robiť veci, ktoré majú zmysel, aby to spoločnosť mohlo posunúť k lepšiemu.“

Akí sú teda študenti, ktorí sa rozhodnú študovať verejnú politiku? „*Sú to mladí ľudia, ktorých zaujíma svet a chcú mu rozumieť, v niečom ho zmeniť, posúvať k lepšiemu. U nás sa naučia veľmi veľa o tom, ako funguje štát, o jeho štruktúrach, aktéroch a procesoch. Mali sme napríklad študentku, ktorá bola poslankyňa obecného zastupiteľstva a chcela viac rozumieť, ako funguje miestna samospráva.*“

Absolventi programu sa po štúdiu naozaj stávajú aktérmi verejnej politiky. Sú medzi nimi starostovia a poslankyne na lokálnej úrovni, našli by sme ich v rôznych riadiacich a analytických pozíciách na ministerstvách, v samosprávach a v mimovládnom sektore. Absolvent Oskar Dvořák je momentálne šéfom stratégie na ministerstve zdravotníctva a jedným z autorov súčasnej reformy zdravotníctva.

Za takmer dva roky pandémie sa tradičné frflanie na štát, politiku, verejnú správu, „tých hore,“ skrátka ľudí, ktorí rozhodujú, posunulo na Slovensku na ešte inú úroveň. Nadávame na nekompetentnosť, zlú komunikáciu, nepodložené a zmätočné rozhodnutia. Pritom štát, verejná správa, sme my sami alebo tí, ktorých sme si do funkcií

zvolili. Odborníci Ústavu verejnej politiky by radi poskytovali nástroje, ako spravovať veci verejné lepšie, aj tým, ktorí už vo verejnom živote pôsobia. Dopyt však zatiaľ nie je veľký. „*U nás zatiaľ, žiaľ, nie je tradícia exekutívneho vzdelávania. Že by si ľudia vo výkonnej pozícii vo verejnej správe uvedomili, že im chýba poznanie a prihlásili sa na nejaký vzdelávací program, napríklad ako pracovať s dátami – ako ich získať, vyhodnocovať a interpretovať. Ako cez projektový manažment dosahovať účinné zmeny. Alebo ako meniť cez behaviorálne intervencie svoju obec, mesto, krajinu či organizáciu, ktorú vedú. V krajinách OECD takéto exekutívne vzdelávanie univerzity zvyčajne poskytujú. Aj my sa snažíme takýto dopyt vytvoriť. Mali sme prvé lastovičky, pod vedením docentky Staroňovej sme vzdelávali zamestnancov Najvyššieho kontrolného úradu SR. Bolo to skvelé pre obe strany - my sme videli skúsenosti ľudí priamo z terénu, z verejnej správy, oni získali nové vedomosti a zručnosti. Podobné moduly vieme poskytnúť aj pre akékoľvek iné inštitúcie,*“ hovorí profesorka Sičáková-Beblavá. Zostáva dúfať, že takýto dopyt z verejnej sféry sa zvýši. Aby v našom verejnom živote boli časom ľudia, ktorí vedia, ako verejná politika funguje - a majú snahu a nástroje na to, ako robiť veci lepšie a teda účinnejšie.

FAKTY O ÚSTAVE VEREJNEJ POLITIKY FAKULTY SOCIÁLNYCH A EKONOMICKÝCH VIED UK

- Vznikol v r. 2003 a prvých študentov prijal v roku 2005.
- Študijný plán bol vytvorený v spolupráci s viacerými zahraničnými programami, napr. Erasmusovou univerzitou v Rotterdame a Pittsburskou univerzitou. Zakladateľmi boli sociologička a politologička Ľudmila Malíková, politologička Katarína Staroňová, sociológ Michal Vašečka, ekonóm Miroslav Beblavý a Emília Sičáková-Beblavá.
- Dnes na ústave pôsobia 4 interní pedagógovia a viacerí externí spolupracovníci.
- Ústav je významným školiacim pracoviskom doktorandov, v súčasnosti ich školí sedem. Má aj spoločný doktorandský program so Slovenskou akadémiou vied.
- Ústav pravidelne rieši grantové úlohy APVV, VEGA, KEGA a spolupracuje na viacerých národných a medzinárodných projektoch.
- Ústav viedol vzdelávací program pre Najvyšší kontrolný úrad SR a viaceré programy vzdelávania úradníkov verejnej správy.